

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Косянчук Сергій Григорович
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 343.35:351
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЮ
ДІЯЛЬНІСТЮ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С. Г. Косянчук
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Дубовик Анастасія Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

к.держ.упр., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління
за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від « _____ » березня 2021 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Якобчук В.П.
(прізвище, ім'я, по батькові)

« _____ » березня 2021 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____ захистив (ла)
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ - _____
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Пугачова Н.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Косянчук С. Г. Удосконалення механізмів управління антикорупційною діяльністю з використанням зарубіжного досвіду. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет. Міністерство освіти і науки України, м. Житомир, 2021 р.

В кваліфікаційній роботі здійснено аналіз теоретико-методичних засад антикорупційної діяльності держави, дано характеристику нормативно-правових засад антикорупційної діяльності в Україні та світі. Значна увага в роботі приділена характеристиці механізмів протидії корупційним діям в демократичних країнах. Розглядається методичне та практичне забезпечення функціонування механізмів протидії корупційним ризикам в публічному секторі економіки України. Визначаються в дослідженні особливості управління майновими і фінансовими об'єктами корупції в публічній сфері.

Дано характеристику досвіду антикорупційної діяльності в країнах розвинутої демократії та інструментів його застосування в практиці антикорупційної політики в Україні.

Ключові слова: антикорупційна діяльність, публічна сфера, механізми, власність, економіка, фінанси, досвід, законодавство, публічна політика.

SUMMARY

Kosianchuk S.G. Improvement of anti-corruption mechanisms using foreign experience. – Qualification work on the rights of the manuscript.

The master's degree in education degree is 281 "Public Administration and Administration" – Polissa National University. Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2021

The analysis of the theoretical and methodological principles of anti-corruption activity of the state is carried out in the qualification work, the characteristics of the regulatory and legal principles of anti-corruption activity in Ukraine and the world are given. Much attention is paid to the characterism of anti-corruption mechanisms in democratic countries. Methodical and practical support for the functioning of mechanisms to counteract corruption risks in the public sector of the Ukrainian economy is considered. The peculiarities of management of property and financial objects of corruption in the public sphere are determined in the study.

The characteristics of the experience of anti-corruption activity in the countries of developed democracy and tools for its application in the practice of anti-corruption policy in Ukraine are given.

Keywords: anti-corruption activities, public sphere, mechanisms, property, economy, finance, experience, legislation, public policy.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	15
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	28
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36
ДОДАТКИ	40

ВСТУП

Актуальність дослідження. Корупційні дії стали нормою життя, способом вирішення проблем пересічних громадян, а не лише в сферах надання публічних послуг. У населення формується корупційна психологія, при якій корупція сприймається як буденне явище, а корупційні дії в публічному секторі набувають постійного характеру. Такий стан розвитку корупційних процесів загострив в країні проблеми організаційно-правового, науково-методичного та інформаційного характеру протидії корупційним діям та поставив на перший план питання необхідності удосконалення механізмів антикорупційної діяльності, активізації антикорупційної політики державами.

Протидія корупції в нашій країні стає центральною проблемою економіки, політики, соціальної сфер виходячи з масштабності та системності цього явища. Результатом системності корупційних дій в публічному секторі, є уповільнення темпів економічного росту, недобросовісна конкуренція, монополізм, руйнація ринкових структур, погіршення інвестиційного клімату, протиріччя у відносинах власності та фінансах. Ми вважаємо, що для посилення інструментів впливу на корупційні схеми у сфері публічного управління необхідно удосконалити механізми управління державної і комунальною власністю, використанням бюджетних коштів, фінансових ресурсів.

Теоретичні основи роботи ґрунтуються на наукових доробках вітчизняних та зарубіжних вчених, які аналізують стан корупції в сферах використання державної і комунальної власності та бюджетних коштів, а саме роботи Берназюка Я.О., Білінської М.Н., Василевської Т.Е., Константинова С.Ф., Нестеровича В.Ф., Рачинського А.П., Скрипнюка О.В., Ковбасюка Ю.В., Кравченка С. О., Г.С.Беккера, Д.Белла, П.Дракера, Д.Кауфманна, С.Роуз-Аккерман, Дж.Сороса, Е.Тоффлера. Разом з тим, посилення проблем протидії корупції вимагають подальших досліджень

публічного управління державною і комунальною власністю та бюджетними коштами.

Метою дослідження є обґрунтування напрямів удосконалення механізмів антикорупційної діяльності в Україні з використанням зарубіжного досвіду.

Для досягнення мети було визначено ряд завдань:

- визначити суть та напрями антикорупційної діяльності країни;
- дати характеристику механізмам управління антикорупційною діяльністю, які застосовуються в публічному управлінні;
- дослідити механізми управління антикорупційною діяльністю в зарубіжних країнах;
- розкрити напрями удосконалення механізмів управління антикорупційною діяльністю з застосуванням зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження – процес управління антикорупційною діяльністю в публічному секторі.

Предмет дослідження – сукупність питань удосконалення механізмів управління антикорупційною діяльністю в умовах модернізації публічного управління.

Методи дослідження. В роботі було використано ряд загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: структурно-функціональний метод дослідження корупційних процесів в Україні та світі, аналізу і синтезу ступеня корупційних ризиків, елементів наукового абстрагування при визначенні пріоритетів антикорупційної політики, діалектичний та історичний підходи до посилення корупційних процесів, порівняльно-правовий при аналізі законодавства та інститутів протидії корупції, аналогії при порівнянні антикорупційної діяльності в різних країн.

Елементами наукової новизни є визначення напрямів адаптації міжнародного досвіду до механізмів управління антикорупційною діяльністю в українських умовах.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку

використаних джерел. За темою дослідження опубліковано фахову статтю Цаль-Цалко Ю.С., Якобчук В.П., Косянчук С.Г. Антикоруційна політика у сфері публічного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020 №11 URL: [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua)

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова спільнота пов'язує корупцію з «підкупом або бездіяльністю публічних службовців на користь осіб, які здійснюють підкуп шляхом зловживання своїми службовими повноваженнями як службовим становищем, здирицтво публічними службовцями за свою діяльність або бездіяльність на користь зацікавлених осіб, отримання незаконної матеріальної або іншої винагороди, а так само дію з посередництва в підкупі» [30, с. 49].

В широкому розумінні корупція в публічному секторі це використання службового становища з метою особистого збагачення, це корупційні дії у сфері публічної влади, в вузькому розумінні це спосіб отримання власної вигоди на основі використання службового становища. Корупційні дії це форма реалізації особистих або корпоративних інтересів через ігнорування суспільних цілей та інтересів. Посилення корупційної складової в життєдіяльності країни відображає неспроможності публічної політики, руйнацію ціннісних орієнтацій суспільства та системи контролю за функціями публічного управління.

Управління антикорупційною діяльністю це сукупність взаємопов'язаних антикорупційних заходів в сфері публічної влади пов'язаних з розробленням та реалізацією напрямів вирішення проблем у сфері протидії корупції. Правові, організаційні, соціальні, політичні заходи управління антикорупційною діяльністю повинні здійснюватись як на загальнодержавному, так і на локальному рівнях. Законодавство України окреслює корупційні діяння публічних службовців та заходи протидії їм, визначає норми адміністративної і кримінальної відповідальності публічних осіб, спецпідрозділи боротьби з проявами корупції в публічному секторі.

Управління антикорупційною діяльністю розпочалось з Національної

програми боротьби з корупцією в 1997 році «Чисті руки» та Концепції боротьби з корупцією в 1998-2005 роках. Сьогодні, в умовах поглиблення соціально-політичної кризи в країні, потрібно подолати «точковість» в механізмах запобігання та протидії корупції, забезпечити системний вплив на боротьбу з корупційними діями в публічному та приватному секторах. Міжнародна конвенція по боротьбі з корупцією і злочинністю, зобов'язала український уряд удосконалити антикорупційне законодавство у відповідності з світовими тенденціями боротьби та протидії корупції.

Статус надзвичайно корумпованої держави доводить низький індекс сприйняття корупції (дослідження Transparency International), який становить 2,6 бали (за методологією цього дослідження, до країн з небезпечним рівнем доброчесності належать ті, у яких значення індексу менше, ніж 3). Корупційні діяння набули системного характеру та замінили офіційні нормативно врегульовані відносини, вони представлені штучно створеною, розгалуженою мережею фінансових послуг, що породжують відтворення корупційних відносин на різних рівнях, сферах і галузях соціально-економічної системи [6].

Системний характер і тенденція проникнення корупції в більшість фінансово-економічних процесів та сферу публічного управління, корупційний стереотип поведінки обумовлюють необхідність комплексного управління антикорупційною діяльністю, зміну пріоритетів протидії корупції, зміщення антикорупційних заходів на користь профілактики причин поширення корупції за допомогою попереджувальних заходів. Такі зміни викликають необхідність посилення відповідальності всієї вертикалі управління, на відміну від показових санкцій до окремих чиновників.

Новий вектор управління антикорупційною діяльністю в Україні має координуватись з реформами в фінансово-економічній сфері, реформами в кримінальному судочинстві, реформуванням механізмів доступу громадян до публічної інформації та отримання правової допомоги, створенням розвиненої антикорупційної інфраструктури. Сьогодні організаційне

забезпечення управління антикорупційною діяльністю належить Раді національної безпеки і оборони України (РНБОУ), а також створеному в 2010 році Національному антикорупційному комітету, Бюро з питань антикорупційної політики, Національному агентству з питань запобігання корупції, Спеціальній антикорупційній прокуратурі, Генеральному прокурору.

Рада з нацбезпеки виконує роль координатора з вирішення безпекових проблем та питань підтримання обороноздатності країни та надає рекомендації Президенту України щодо: захисту національних інтересів, стратегій розвитку економіки, напрямів реформування інституційного забезпечення публічного управління в сферах підтримання обороноздатності країни, політиці, науково-технологічній, екологічній, інформаційній та інших сферах.

Національний антикорупційний комітет як консультативно-дорадчий орган при Президентові України здійснює системний аналіз стану корупції в Україні, розробляє антикорупційні заходи з метою гармонізації законодавства та усунення наявних суперечностей. Бюро з питань антикорупційної політики - самостійно забезпечує діяльність Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики. Основними задачами Бюро є організація та інформування суспільства про діяльність антикорупційних інститутів з підготовки пропозицій щодо формування та реалізації державної антикорупційної політики. Для цього, Бюро готує проекти висновків по антикорупційній експертизі проектів нормативно-правових актів, забезпечує розміщення в ЗМІ матеріалів, що стосуються питань запобігання та протидії корупції; розглядає звернення громадян.

Особливостями теперішнього етапу боротьби з корупцією в Україні став процес реформування вітчизняного антикорупційного законодавства, зокрема ухвала Верховною Радою проекту Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки» 05.11.2020 року, та проєкт Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки. Відповідно до

представлених нормативно-правових актів було затверджено державну антикорупційну програму щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2020-2024 роки, визначено передбачити у проєктах законів України про Державний бюджет України на 2021 рік та наступні періоди видатки для реалізації антикорупційних програм. Також, Національному агентству з питань запобігання корупції доручено створити інформаційну систему моніторингу реалізації антикорупційної політики [38, 39].

Також, прийнято рішення про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції», який було прийнято в 2014 році, а саме:

- про необхідність розробки проєктів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми;
- необхідність здійснення моніторингу та оцінки ефективності реалізації антикорупційних заходів;
- заходи антикорупційної програми є обов'язковими для державних та місцевих влад;
- Національне агенство може переглядати програму з врахуванням результатів моніторингу;
- створення координаційних органів;
- відкритість доступу через офіційний веб-сайт інформації про антикорупційні заходи; тощо.

Перш за все, слід зазначити, що нова законодавча база протидії внесла корективи в розуміння сутності корупції. Крім корупції як виключно чиновницької проблеми, закон визнає корупційними правопорушеннями дії фізичних і посадових осіб, що представляють юридичну особу, при наданні та пропозиції неправомірної вигоди службовцю, розширила можливості громадськості в доступі до публічної інформації, посилила конкурсні вимоги та ступінь відповідальності для посадових осіб у протидії корупції.

Українське законодавство, з метою посилення громадського контролю над антикорупційними інститутами, ініціювало створення Громадської ради при Національному агентстві, що включає 15 членів та формується на основі

прозорого конкурсу. Комісія створена Громадською радою, для оцінки діяльності Національного агентства, має доступ до інформації та документів, може проводити інтерв'ю з працівниками всіх органів, робити запити тощо. Створено також органи внутрішнього контролю з метою забезпечення доброчесності діяльності антикорупційних органів, які здійснюють моніторинг, контроль, службові розслідування тощо.

Характерною рисою законодавчих актів в боротьбі з корупцією є збільшення кількості суб'єктів, що несуть відповідальність за корупційні правопорушення в приватних сферах, сьогодні це особи, які не тільки надають публічні послуги, але і особи, які постійно або тимчасово займають високі посади в юридичних установах приватного права незалежно від організаційно-правової форми. З зазначеними положеннями корелюють зміни кримінального законодавства. Так, були переглянуті й удосконалені статті про хабарництво (стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем; стаття 368, одержання хабара; стаття 369. пропозиція або давання хабара; стаття 370. провокація хабара або комерційного підкупу) [9].

Кримінальним кодексом забезпечується попереджувальний вплив при дотриманні принципу невідворотності кримінальної відповідальності. Значна кількість законодавчих ініціатив мають профілактичний характер. Для цього вперше на законодавчому рівні визначено поняття конфлікту інтересів. Запобігання виникненню конфлікту інтересів передбачається забезпечити шляхом встановлення низки обмежень для чиновників щодо використання службового становища, сумісництва, отримання подарунків, роботи близьких осіб, діяльності після звільнення з посад або припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування.

У сфері фінансів законодавство визначає обов'язкове подання декларації не лише про майно, доходи, але і витрати, а також зобов'язання фінансового характеру. Вперше в законодавстві і практиці була передбачена необхідність здійснення антикорупційної експертизи. З метою виявлення в проектах нормативно-правового забезпечення норм, які сприятимуть

корупційним правопорушенням, розробці рекомендаційних документів по їх усуненню Міністерством юстиції проводиться антикорупційна експертиза проєктів нормативно-правових актів.

Разом з тим, аналіз механізмів управління антикорупційною діяльністю доводить, що багато напрямків протидії корупції все ще не реалізовані і вимагають розробки заходів модернізації антикорупційної політики України, а саме:

1. Створення системи моніторингу ступеня корупційних процесів в державі на основі альтернативних джерел інформації, а також моніторинг корупційних ризиків в різних сферах суспільних відносин з метою об'єктивізації даних про корупційну ситуації в найбільш уразливих сферах. За даними соціологічних опитувань, електронні засоби масової інформації залишаються незмінними лідерами в наданні інформації про корупцію.

2. Забезпечення максимальної прозорості функціонування публічної служби через усунення негативного впливу «людського фактора» - зменшення кількості контактування громадянина чи юридичної особи з публічними службовцями, зокрема, шляхом подальшого впровадження системи електронного документообігу та електронного цифрового підпису.

3. Узаконення кодексу етичної поведінки публічних службовців.

4. Посилення інструментів притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які користуються недоторканністю; встановлення відповідальності за підкуп суддів.

5. Управління механізмами конфіскації доходів від корупційної діяльності та відшкодування заподіяної шкоди.

6. Посилення антикорупційної свідомості публічних службовців і громадянського суспільства.

8. Формування системи інституційного забезпечення антикорупційної політики.

9. Створення міжнародних інституцій співробітництва в зв'язку поширенням міжнародної корупції.

Таким чином, удосконалення механізмів управління антикорупційною діяльністю в Україні полягає в координації українських антикорупційних інститутів з антикорупційною діяльністю Організації Об'єднаних Націй, Генеральною Асамблеєю ООН. Так, прийнята Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, в тому числі пов'язаною з корупцією, яку Україна ратифікувала у 2006 році, це багатосторонній міжнародний договір боротьби зі злочинністю який визнав корупцію злочином міжнародного масштабу [31, с.31–54]. Стаття 9 Конвенції визначає, «що кожна держава-учасниця на власний розсуд і відповідно до правової системи вживає законодавчих, адміністративних або інших ефективних заходів для запобігання і виявлення корупції, а також заходів щодо забезпечення ефективних дій органів у сфері запобігання і виявлення корупції, в тому числі шляхом надання таким органам достатньої незалежності, щоб перешкодити неправомірному впливу на їх дії» [31].

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Антикорупційна політика в публічному управлінні – це напрям дій та відповідний комплекс заходів, обраний і здійснюваний органами державної влади та органами місцевого самоврядування за підтримки суспільства та у співпраці з його інститутами для вирішення проблем корупції у всіх сферах суспільного життя [2, с. 29].

Корупція (від лат. *corrumpere* – псувати) – негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні особами публічного управління їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення.

Публічне управління являє собою різновид суспільно корисної діяльності, який здійснюється певною сукупністю суб'єктів, органів державних і комунальних підприємств та бюджетних організацій, установ та закладів.

Головним стимулом до корупції є можливість отримання майна (активів) не за працю, а зв'язаного з використанням владних повноважень, а головним стримувальним чинником – ризик викриття і покарання.

В публічному управлінні знаходяться майнові і фінансові ресурси державної і комунальної власності поділяються на дві частини. Одна частина закріплюється за державними і комунальними підприємствами (організаціями, установами, закладами) на обмежених речових правах господарського відання або оперативного управління. Це розподілене публічне майно складає базу для участі в майбутньому обороті цих суб'єктів господарювання як самостійних юридичних осіб.

Друга частина – фінансові ресурси, які не закріплені за підприємствами (організаціями, установами, закладами), а розподіляються їм через кошти відповідних бюджетів для виконання функцій держави і територіальних громад.

В Україні відсутня нормативно визначена сутність поняття державного сектора економіки. Відтак, в законодавчих актах використовують такі категорії як «державна власність», «комунальна власність», «державний бюджет», «місцеві бюджети», «державні підприємства», «комунальні підприємства», «бюджетні установи (організації, заклади)», «корпоративні права держави». Саме ці поняття і визначають сутність можливих об'єктів корупції в Україні в публічному управлінні.

Кількісна оцінка суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки, де формується система публічного управління подана в табл.2. 1.

Таблиця 2.1

Суб'єкти господарювання державного і комунального секторів економіки України*

(на 1 січня звітного року, од.)

Юридичні особи	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Державні підприємства	4019	3982	3893	3822	3750
Казенні підприємства	33	32	32	32	32
Комунальні підприємства	11438	11677	11640	12842	13883
Публічні акціонерні товариства	4149	3122	2186	1727	1418
Державні організації (установ, заклади)	12629	11322	10708	10147	9613
Комунальні організації (установи, заклади)	61940	62167	61782	60508	59103

*Узагальнено за даними <http://www.ukrstat.gov.ua/>[40]

Отже, система публічного управління державного сектору економіки України формується майном і бюджетними коштами біля 90 тис. одиницями суб'єктів господарювання, які перебувають у власності центральних або місцевих органів влади і використовуються державою та територіальними громадами для виконання політичних, соціально-культурних та економічних функцій.

Щодо корпоративних прав держави, то станом на 1 січня 2019 р. вони були розміщені в 468 господарських товариствах, з них у 367 акціонерних товариствах, 80 – товариствах з обмеженою відповідальність та 21 національній компанії. Із загальної кількості господарських товариств, які

мають частку держави у статутному капіталі: 256 господарських товариств (54,71 %) державна частка понад 50 % (контрольний пакет), з яких 145 (30,98 %) мають державну частку 100 %; 104 (22,22 %) мають державну частку розміром від 25 % до 50 % (блокуючий пакет) і 108 (23,07 %) мають державну частку у статутному капіталі менше 25 %.

Для оцінки ефективності публічного управління проаналізуємо структуру і результати діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки України у 2017-2019 роках за показниками моніторингу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (табл.2. 2).

Таблиця 2.2

Інформація про результати проведення моніторингу ефективності публічного управління об'єктами державної власності України *

Суб'єкти публічного управління	Роки	Кількість суб'єктів господарювання, що належать до сфери управління					Чистий прибуток (збиток), млн.грн.	Загальна вартість активів, млрд.грн.	Середньоблікова кількість штатних працівників, тис.осіб	Середньомісячна заробітна плата, гривень
		усього	працюючі	з них:						
				прибуткові – з числа працюючих	непрацюючі	інформація відсутня				
Всього по Україні, в т.ч.:	2017	3385	1618	1174	1351	416	46052,9	1608,0	809,4	8360
	2019	3293	1535	1063	1365	393	52145,5	1549,0	723,6	12819
Міністерства	2017	1796	587	378	1012	197	4340,4	438,4	280,5	8823
	2019	1386	462	270	759	165	3053,7	493,2	226,1	14665
Державні комітети та інші органи виконавчої влади	2017	925	650	518	206	69	-1073,3	146,4	162,5	8462
	2019	1240	665	517	375	200	-5061,4	160,0	158,5	11562
Місцеві органи виконавчої влади	2017	59	28	18	25	6	-2,5	0,8	1,6	5982
	2019	65	34	15	22	9	-51,3	2,8	1,1	13488
Національні академії	2017	418	236	175	74	108	159,8	7,9	13,5	5584
	2019	408	249	183	158	1	75,2	9,0	12,4	7887
Господарські структури	2017	168	108	78	33	27	2318,8	61,5	73,9	9070
	2019	173	105	67	50	18	1707,3	70,6	68,2	13707

*Узагальнено за даними <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> [40]

В 2019 році в державному секторі економіки України кількість суб'єктів господарювання становила 3293 одиниці, з яких працюючі 1535 (46,6 %), в тому числі прибуткові 1063 (69,3 % до працюючих), непрацюючі – 1365 (41,5 %). Найбільшими суб'єктами управління об'єктами державної власності щодо кількості підприємств були Міненерго (418), Мінекономіки (321), Державне агентство лісових ресурсів (344), Фонд державного майна (475), Київська міська державна адміністрація (11), НАНУ (247), НААН (159), Укроборонпром (126). Щодо оцінки ефективності публічного управління об'єктами державної власності за показником чистого прибутку, то необхідно визначити що вона негативна в Апараті ВРУ – 9,0 млн.грн. збитку, відповідно, Мінекономіки – 4,6 млрд.грн., Держгеонадра – 10,5 млн.грн., Держкомтелерадіо – 367,1 млн.грн., Укравтодор – 1,2 млрд.грн., ФДМУ – 4,1 млрд.грн., Дніпропетровська ОДА – 51,8 млн.грн. А як можливо оцінити рівень публічного управління державним майном, якщо за 393 суб'єкти господарювання у державі відсутня інформація?

Важливою складовою публічного управління державного сектору економіки є кошти державного і місцевих бюджетів (табл.2. 3).

Таблиця 2.3

Видатки бюджетних коштів України у 2019 році**млрд.грн.**

Показники	Бюджети		Всього
	місцеві	державний	
1	2	3	4
Всього, в т.ч.:	557,5	812,6	1370,1
За функціями			
Освіта	187,1	51,7	238,8
Пенсії	9,0	182,3	191,3
Соціальний захист	94,2	36,4	130,6
Відсотки за запозиченнями	0,8	119,2	120,0
Правоохоронні органи	1,3	140,2	141,5
Медицина	89,8	38,6	128,4
Збройні сили	-	106,6	106,6

1	2	3	4
Чиновницький апарат	34,1	49,0	83,1
Транспорт	40,7	36,8	77,5
Інші галузі економіки	40,7	17,4	58,1
Культура та спорт	21,6	10,0	31,6
Комунальне господарство	34,4	0,1	34,5
Сільське господарство	0,4	14,0	14,4
Охорона довкілля	3,4	6,3	9,7
Паливно-енергетичний комплекс	0,0	4,3	4,3
За елементами			
Поточні видатки			
Оплата праці	179,3	210,1	389,4
Пенсії	0,1	182,9	183,0
Відсотки за запозиченнями	0,8	119,9	120,7
Дослідження та регіональні програми	55,2	78,3	133,5
Поточні трансферти підприємствам	67,5	13,4	80,9
Комунальні послуги	17,2	9,4	26,6
Предмети та обладнання	10,3	20,7	31,0
Продукти харчування	11,1	5,7	16,8
Медикаменти	1,2	10,0	11,2
Стипендії	1,4	3,7	5,1
Поточні трансферти за кордон	1,3	1,1	2,4
Інше	112,8	102,9	215,7
Капітальні видатки			
Капітальні трансферти підприємствам	38,4	23,3	61,7
Капітальний ремонт	38,6	8,2	46,8
Предмети та обладнання довгострокового користування	11,8	12,6	24,4
Капітальне будівництво	8,8	8,2	17,0
Державні запаси	0,0	0,1	0,1
Земля та нематеріальні активи	0,1	1,6	1,7
Капітальні трансферти населенню	1,4	0,3	1,7

*Узагальнено за даними <http://cost.ua/>[40]

Через державні і місцеві бюджети в Україні за 2019 рік було

використано 1370,1 млрд.грн. публічних коштів на виконання окремих функцій держави і місцевих органів самоврядування територіальних громад пов'язаних із задоволенням всіх видів публічних інтересів за елементами поточних та капітальних видатків.

Досліджуючи проблеми ефективності публічного управління, необхідно звернути увагу на неефективність самого процесу управління наявними в державі та територіальних громадах майном і фінансовими ресурсами. Про це свідчать результати діяльності діючої в Україні системи контролю за використанням державних і комунальних ресурсів (рис.2.1; табл. 2.4 і 2.5).

Рис.2.1. Суб'єкти державного фінансового контролю і аудиту в публічному управлінні України

Таблиця 2.4

**Результати діяльності Держаудитслужби України в сфері ревізій і
перевірок ресурсів в публічному управлінні за 2019 рік***

(млн.грн.)

Показники	Сума всього	В т.ч. ресурси	
		державні	комунальні
1. Виявлено порушень законодавства, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів			
1.1. Недоотримано фінансових ресурсів	409,7	190,6	219,1
1.2. Проведено витрат з порушенням законодавства, в т.ч.:	1314,0	764,1	452,5
1.2.1. Нецільові витрати державних ресурсів	95,3	48,1	47,2
1.2.2. Незаконні витрати	1105,9	708,1	397,8
1.2.3. Недостачі	107,7	7,9	7,4
Разом	1723,7	954,7	671,6
2. Виявлено порушень законодавства у сфері закупівель	72275,1	45926,1	29018,3
3. Виявлено фактів неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів			
3.1. Упущені вигоди/ неотримані доходи	260,8	135,0	125,8
3.2. Непродуктивні/ зайві витрати	1233,5	546,2	686,8
Разом	1494,3	681,2	812,6
4. Виявлено фактів неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що можуть призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів у подальшому			
4.1. Упущені вигоди/ неотримані доходи	17,9	3,0	14,9
4.2. Непродуктивні/ зайві витрати	410,7	155,6	254,0
Разом	428,6	158,6	268,9
Всього	75921,7	47720,6	30771,4

*Узагальнено за даними <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>

**Результати діяльності Держаудитслужби України в сфері аудиту
ресурсів в публічному управлінні за 2019 рік ***

(млн.грн.)

Показники	Сума всього	В т.ч. ресурси	
		державні	комунальні
1. Виявлено фактів неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що призвели до упущених вигод/неотриманих доходів або непродуктивних/зайвих витрат			
1.1. Упущені вигоди/неотримані доходи	9882,3	6569,2	3241,7
1.2. Непродуктивні/зайві витрати	7948,8	4398,9	3522,7
Разом	17831,1	10968,1	6764,4
2. Виявлено фактів неефективних управлінських дій (рішень) або ризикових операцій, що можуть призвести (свідчити) про упущені вигоди/неотримані доходи або непродуктивні/зайві витрати			
2.1. Упущені вигоди/неотримані доходи	3059,7	977,6	2077,8
2.2. Непродуктивні/зайві витрати	5543,3	3917,3	1515,4
Разом	8603,0	4894,9	3593,2
3. Виявлено порушень законодавства, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів			
3.1. Недоотримано фінансових ресурсів	30,2	19,5	10,7
3.2. Проведено витрат з порушенням законодавства, в т.ч.:	1267,8	1065,1	201,6
3.2.1. Нецільові витрати державних ресурсів	940,9	933,4	7,5
3.2.2. Незаконні витрати	326,6	131,6	194,0
3.2.3. Недостачі	0,2	0,1	0,1
Разом	1298	1084,6	212,3
4. Виявлено порушень законодавства, що можуть призвести до втрат фінансових і матеріальних ресурсів			
4.1. Недоотримання фінансових ресурсів	43,2	19,4	23,8
4.2. Проведення витрат з порушенням законодавства, в т.ч.:	1100,2	953,8	146,2
4.2.1. Нецільові витрати	0,3	0,3	0,0
4.2.2. Незаконні витрати	469,7	323,3	146,1
4.2.3. Недостачі	630,2	630,2	0,0
Разом	1143,4	973,2	170
Всього	28875,5	17920,8	10739,9

*Узагальнено за даними [http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index\[40\]](http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index[40])

У 2019 році в результаті діяльності органів Державної аудиторської служби України було встановлено втрат державних та комунальних фінансових і матеріальних ресурсів на суму більше 105 млрд.грн., з них 64 млрд.грн. за об'єктами державної власності і 41 млрд.грн. комунальної власності. Рахункова палата України в 2019 році у процесі фінансового контролю виявила втрати ресурсів на суму понад 17 млрд. грн., з них порушення адміністрування доходів – 6,8 млрд.грн., нецільове використання коштів – 5,8 млрд.грн., неефективне управління коштами – 4,4 млрд.грн. В цілому, тільки цими двома суб'єктами державного контролю було встановлено в сфері публічного управління збитків на суму більше 4 млрд.дол. США, які Україна запозичає у МВФ.

Для формування антикорупційної політики в публічному управлінні необхідні інструменти не для викриття корупції, а для її попередження.

Критерієм ефективності для державних суб'єктів господарювання має стати створена додана вартість та ринкова вартість, як показники життєздатності підприємства, а для використаних бюджетних коштів – результати діяльності національної економіки, або територіальної громади загалом, а також результативні показники окремих бюджетних програм. При цьому, як критерій ефективності використання бюджетних коштів, що формується національною економікою, пропонується використовувати показник валового внутрішнього продукту.

Створена додана вартість на підприємстві може бути визначена як інтервальний показник за наступним алгоритмом:

$$\text{ДСП} = \text{АНМ} + \text{ОДП} + \text{ВСП} + \text{ВПП} + \text{ЧПП};$$

де ДСП – додана вартість, створена в процесі господарської діяльності підприємства, АНМ - розподілена амортизаційна вартість необоротних активів; ОДП – одержані доходи персоналом підприємства; ВСП - поточні витрати і внески на соціальні потреби; ВПП – витрати на податки підприємства; ЧПП – чистий прибуток підприємства.

Створена додана вартість як інтегрований показник є ефектом

господарської діяльності, що пов'язані з формуванням доходів персоналу, соціальним забезпеченням населення, доходами бюджетів держави та інвестиціями на поновлення і приріст активів підприємств за рахунок власних коштів.

Ринкова вартість підприємства як моментний показник формується із сукупності справедливих вартостей ресурсів, що забезпечують господарську діяльність. Ринкова вартість підприємства може визначатися за наступним розрахунком:

$$РВП = ВЧА + ВПЗ + ВДР,$$

де РВП – ринкова вартість підприємства; ВЧА – вартість чистих активів підприємства; ВПЗ – вартість прав і зобов'язань підприємства, що обліковуються на позабалансових рахунках; ВДР – вартість ділової репутації підприємства.

Критерій «ефективність» процесу використання бюджетних коштів доцільно визначати за рівнем дотримання параметрів «раціональність», «економічність», «економність», «результативність» («продуктивність» і «відповідна якість продукту»), між якими, в свою чергу прослідковується причинно-наслідковий зв'язок щодо створення фінансової віддачі.

Цільове витрачання бюджетних коштів являє собою точне дотримання одержувачами загальнодержавних і місцевих органів їх призначення згідно з установленими обґрунтованими видами, напрямками і строками.

Фінансову віддачу бюджетних коштів можливо визначати за формулою:

$$ФВБ = РВБ : ВФР,$$

де ФВБ – фінансова віддача використаних бюджетних коштів; РВБ – результат (ефект) від використаних бюджетних коштів; ВФР – використані бюджетні фінансові ресурси.

Звідси, можливо розрахувати приріст фінансової віддачі, як різницю між звітними періодами та фінансову віддачу приросту використаних бюджетних коштів у звітному періоді.

Методику розрахунку запропонованої системи показників для оцінки ефективності використання бюджетних коштів наведено в табл. 2.6 на прикладі результатів господарювання національної економіки України.

Таблиця 2.6

Оцінка ефективності використання бюджетних коштів України*

Показники	Роки					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Валовий внутрішній продукт (ВВП), млрд. грн.	1465,2	1586,9	1988,5	2385,4	2983,9	3558,7
Приріст ВВП в порівнянні з попереднім періодом, млрд. грн.	x	121,7	401,6	397,8	598,5	574,8
Зведений бюджет, млрд.грн.	483,4	494,2	720,4	877,2	1136,8	1323,2
Приріст зведеного бюджету в порівнянні з попереднім періодом, млрд. грн.	x	10,8	226,2	156,7	259,7	186,3
Фінансова віддача в розрахунку створеного ВВП на 1 грн. витрат бюджетних коштів, грн.	3,03	3,21	2,76	2,72	2,62	2,69
Приріст фінансової віддачі в порівнянні з попереднім періодом	x	0,18	- 0,45	-0,04	- 0,10	0,07
Фінансова віддача приросту використаних бюджетних коштів	x	11,3	1,78	2,53	2,30	3,09

*Узагальнено за даними <http://www.ukrstat.gov.ua/> та <http://cost.ua/> [40]

Із таблиці 7 видно, що національна економіка України має низьку ефективність використання бюджетних коштів з негативною динамікою.

Українська модель функціонування державного сектору економіки характеризується високим рівнем корупції в органах державної влади, що апріорі прирікає Україну на невдачу в будь-яких спробах здійснити необхідні соціально-економічні перетворення.

Експерти відносять нашу державу до групи країн так званого кумівського капіталізму (crony capitalism) [3], для яких характерними є наявність корупційних зв'язків між державним і приватним секторами, хабарництво, відсутність конкуренції та механізмів регулювання, а також передача за заниженими цінами державних активів у власність приватному сектору. Неefективне використання державної власності руйнує фінансовий потенціал держави, сприяє розвитку корупції, знижує довіру економічних суб'єктів до фінансової політики держави. Вважаємо, що обмеженість

реальних прав держави як власника і відсутність ефективного механізму контролю призводять до «розтягування» активів, перетікання фінансових ресурсів у «тіньову економіку». Володіння акціями, частками й іншими активами не забезпечує участі держави в реальному управлінні й ухваленні рішень, що робить практично неможливим збільшення надходжень до бюджету і використання державних активів як інструменту державної політики на користь забезпечення економічного зростання і стимулювання інвестиційної активності.

Важливо також звернути увагу на систему оподаткування прибутку державних підприємств, яка не передбачає прямого впливу їх менеджменту на створення ринкової вартості підприємства та самостійного використання доданої вартості, особливо, в частині впливу на створений чистий прибуток і амортизаційну політику. В 2019 році створений прибуток державних підприємств оподатковується за Податковим кодексом України на рівні 18 %, а 90 % чистого прибутку після загального оподаткування відраховується безпосередньо в бюджет. За таких умов, навіть найбільш ефективний менеджмент не може забезпечити необхідну ринкову інноваційну результативність господарської діяльності державних підприємств.

Важливим напрямом подолання корупції в публічному управлінні є налагодження системи бюджетування показників для оцінки результатів публічного управління з використанням обґрунтованих норм до господарських операцій що здійснюється в процесі використання державних і комунальних ресурсів.

При бюджетуванні використання коштів державного і місцевих бюджетів необхідно виділити результативні показники щодо затрат, продукту, ефективності та якості.

Показники затрат будуть визначати обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми і характеризувати структуру її витрат. Показники продукту характеризують результати діяльності у межах бюджетної програми, можуть відображати обсяг виробленої продукції,

наданих публічних послуг чи виконаних робіт, кількість осіб, яким надано публічні послуги. Показники ефективності характеризують економність при витрачанні бюджетних коштів, співвідношення між одержаним продуктом і витраченим ресурсом та визначаються як витрати ресурсів на одиницю показника продукту, відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до витраченого обсягу ресурсу. Показники якості характеризують динаміку досягнення мети та виконання завдань бюджетної програми, відповідність створеного продукту установленим стандартам (нормативам) [40].

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Проаналізовані механізми управління антикорупційною діяльністю показали недостатній рівень антикорупційних заходів у системі публічного управління, що показує нерезультативність застосування інструментів подолання корупції. Вагому роль для досягнення позитивних результатів публічного управління антикорупційною діяльністю відіграє підвищення ступеня прозорості, відкритості, підзвітності дій антикорупційних органів. та органів влади перед суспільством. Інноваційний характер моделям антикорупційної політики надає розвиток процесу діджиталізації публічного управління, поява електронного уряду, електронних декларацій, електронних публічних послуг, що робить дії влади публічними і унеможливорює корупцію.

Українська практика відображає масштабні, системні, організовані прояви корупції, що негативно впливає на всі сфери суспільного життя. Корупційні дії перетворюються в закономірність функціонування системи державного управління, зловживання службовим становищем представниками органів влади з метою отримання вигоди стають системним явищем, суспільство до такого криміналу починає ставитись як до норми поведінки чиновника, населення в своїх діях відтворює стереотип поведінки корупціонера. Таким чином, наша держава, у зв'язку з рядом суб'єктивних та об'єктивних довготривалих чинників, без сумніву може бути віднесена до даної групи країн, в яких корупція стала найактуальнішою небезпекою на національному та локальних рівнях, проблемою політичного, економічного та соціального розвитку суспільства. Світовий досвід показує, що перехід до постіндустріального суспільства може сформувати нові інноваційні моделі антикорупційної політики, які можуть бути застосовані і Україні.

Україна сьогодні, поряд з Фінляндією, займає одне з провідних місць в

світі в сфері розвитку інформаційних технологій, але не використовуючи їх в антикорупційній політиці, залишається однією з найбільш корумпованих країн. Індекс сприйняття корупції у Фінляндії найвищий серед розвинених країн, вона залучена до розробки і впровадження основних нормативних документів антикорупційних заходів ЄС. Важливими принципами імплементації рішень ЄС з питань антикорупційної політики у Фінляндії є виваженість та послідовність процесу прийняття управлінських рішень, комплексне поєднання нормативно-правової бази країни з загальноєвропейським законодавством.

Більшість країн розвинутої демократії, ефективність використання антикорупційних моделей забезпечують через систему « взаємодії права, громадянського суспільства, традицій і цінностей нації». У правовій системі країн демократії відсутнє поняття “корупція”, а замість терміну “боротьба з корупцією” на законодавчому рівні визначено принципи запобігання вчинення злочину в окремих нормативно-правових актах, які відображають конкретні сфери діяльності. «Згідно з положеннями Кримінального Кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як “корупція”, передбачено санкції від штрафу до ув’язнення строком до чотирьох років залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину» [29, с.71–75].

Механізми управління боротьбою з корупцією успішно реалізовані в Сінгапурі, який у рейтингу ТІ в 2019 р. посів 7-ме місце [30, с.175]. Першим кроком до досягнення ефективності було максимальне спрощення процедури ухвалення управлінських рішень та ліквідація суперечностей в нормативно-правовому забезпеченні антикорупційних заходів.

Сінгапурське Бюро з розслідувань корупційної діяльності забезпечує антикорупційні заходи відносно зловживань чиновниками найвищого рівня управління та проводить профілактичну роботу серед населення. Закон “Про запобігання корупції” надає Бюро широкі владні повноваження, а саме робота зі скаргами, аналіз протиправних дій і державних службовців та державних установ, розробка механізмів боротьби з корупцією, підбір кадрів

в органи державної влади, профілактика корупційних дій, державні закупівлі тощо. Бюро має максимум імунітету недоторканності та незалежності від владних структур, директорська посада це прерогатива президента, він також затверджує заступника директора, його помічника, спеціальних слідчих.

Удосконалення механізмів управління антикорупційною діяльністю пов'язують з активною розробкою стандартів якості бюрократичних структур. Реформи проводяться владою “зверху до низу”, їх особливістю на сучасному етапі є широке застосування інструментів мотивації, яка повинна змусити чиновника відмовитись від хабарництва та інших корупційних дій. Посадові особи органів влади отримують заробітну платню на рівні доходів приватних топ-менеджерів. В Сінгапурі сучасна антикорупційна модель базується на принципах: ефективності діяльності кримінальної юстиції, ефективності антикорупційних законів, ефективності судочинства; ефективності публічного управління.

Англійська антикорупційна модель має розвинені механізми державного управління антикорупційними заходами через ефективне та сталі нормативно-правове забезпечення. Уже 1889 р. в країні було прийнято перший законодавчий акт спрямований на запобігання корупції в органах державної влади, в який були внесені доповнення в 1906 та 1916 роках. До сучасних нормативно-правових актів реалізації антикорупційної політики в Великобританії належить закон “Про боротьбу проти тероризму та про забезпечення державної безпеки” прийнятий в 2000 році. [21, с.100]. В країні на законодавчому рівні посилено боротьбу з хабарництвом, що знайшло підтвердження в законі «Про боротьбу з хабарництвом» 2011 року, де передбачається жорстка відповідальність посадовців та вважається корупційною дією «пропозиція хабара; отримання хабара, пропозиція хабара держслужбовцеві будь-якої іноземної держави; потурання комерційної організації хабарництву» [23, с.8].

Законодавством визначено поняття – «особа, пов'язана з комерційною організацією» і покладається кримінальна відповідальність як на посадових

осіб так перед бізнесом за корупційні дії. В середині дев'яностих років ХХ століття, також створюється Бюро боротьби проти шахрайства в особливо великих розмірах (Serious Fraud Office, СФО), що управляє слідчими діями і кримінальними переслідуваннями корупціонерів в сфері фінансового шахрайства високих посадових осіб.

Норвегія, в 2019 році, посіла шосте місце в індексі сприяння корупції та увійшла до країн з високим ступенем постіндустріальних перетворень та низькою корупцією. Ефективності реалізації моделі запобігання корупції в Норвегії сприяла висока моральна відповідальність представників органів державної влади, значна ступінь незалежності проведення антикорупційних заходів, досконала система контролювання дій антикорупційних органів державою, відкритість та прозорість інструментів публічного управління [31, с.91]. Норвезьке національне управління з розслідування і кримінального переслідування злочинів у сфері економіки і навколишнього середовища (ОКОКРІМ) проводить значну роботу по запобіганню корупційних дій та профілактики створення корупційних схем високо компетентними фахівцями. Поліція та органи кримінального переслідування задіяні в управлінні антикорупційними заходами. Значну роль в антикорупційній моделі Норвегії відведено прокурорській службі.

Індекс сприяння корупції в США, у 2019 році, знаходився на рівні вісімнадцятої позиції, позитивні результати були досягнуті завдяки створенню Національної ради по боротьбі з організованою злочинністю та впровадження загальнонаціональної програми заходів антикорупційного спрямування. В Америці було розроблено національну стратегію боротьби із злочинністю, реалізація якої безпосередньо здійснюється Федеральним бюро розслідувань (ФБР). Міністерство фінансів США через таємну службу, службу яка, теж проводить ряд програм по боротьбі та запобіганню корупції у фінансово-економічній сфері держави. Програма боротьби з організованою злочинністю розроблена федеральним урядом США ініціювала створення організації “Ударні сили”, яка виявляє факти корупції та організованої

злочинності, займається пошуком доказів корупційних дій тощо.

Німеччина в рейтинговому списку сприяння корупції на десятому місці серед розвинених країн, антикорупційна стратегія німецької влади, яка побудована на основ дієвих законодавчих, організаційних, управлінських заходів практично зробила неможливими корупційні дії посадових осіб. Так, ефективними антикорупційними інструментами є створення урядом реєстру корумпованих фірм, яким забороняється виконувати державні замовлення і які знаходяться під посиленним контролем влади. Німецький уряд мінімізував можливості отримання прибутку за допомогою корупційних дій та обмежив шляхи витіснення конкурентів, заборонив державне фінансування та субсидіювання. Основна частина корупційних справ базується на анонімних повідомленнях. Владні структури готують атласи корупційних загроз, кожний орган підлягає внутрішній ревізії, робочі групи з профілактики корупційних правопорушень керівних органів входять до складу сенату та урядів федеральних земель.

Країни на постіндустріальному етапі розвитку показують велику кількість підходів до формування і реалізації антикорупційної політики на основі унікальних моделей які відповідають ментальності, традиціям кожної з них. Аналіз різних підходів дозволив визначити ряд особливостей, що визначають функції спеціалізованих антикорупційних інститутів та специфіку антикорупційних моделей : перша модель характеризується багатофункціональністю діяльності антикорупційних органів, що наділені широкими повноваженнями в правоохоронній сфері протидії корупції, наступна модель передбачає спеціалізацію діяльності і функцій органів управління боротьбою з корупцією, для третьої моделі типовим чинником є створення інститутів запобігання корупції, формування антикорупційної політики і її реалізації.

Позитивною стороною багатофункціональної моделі є комплексне вирішення актуальних проблем протидії корупції на основі поєднання превентивної, репресивної та освітньої складових. Спеціалізовані моделі

передбачають розвиток різноманітних форм спеціалізації у сферах досудових розслідувань та кримінальних переслідувань. Інституції другої моделі, на відміну від першої, є менш незалежними, але дають більшу якість та ефективність за рахунок спеціалізації діяльності антикорупційних органів.

Третя антикорупційна модель має найбільше форм та інструментів застосування різноманітних інститутів влади з різними рівнями незалежності та архітектонікою організації. До неї входять інститути які несуть відповідальність за обґрунтованість наукових досліджень в сфері корупції, покращення антикорупційних законів, визначення ступеня ризику корупційних дій, співробітництво на міжнародному рівні та комунікацію з громадянами. Вона включає контролюючі структури, які несуть відповідальність за конфлікт інтересів, стан декларування доходів, моніторингові дії, антикорупційну стратегію та тактику відповідно до особливостей та етапу реалізації антикорупційної політики.

Таким чином, використання світового досвіду шляхів досягнення ефективного антикорупційного управління та результативної діяльності антикорупційних інститутів показало, що вони будуються на верховенстві права, повній відповідальності антикорупційних органів за результати розслідувань зловживань владою, збалансоване інституційне забезпечення, реалізація принципів прозорості, відкритості та відповідальності антикорупційних органів в питаннях призначення фахівців, фінансування, розподілу повноважень, співробітництва з громадянським суспільством та суб'єктами ринку.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі здійснено теоретико-методичний аналіз механізмів управління антикорупційною діяльністю, які в умовах демократичних перетворень застосовуються в Україні та світі з метою подолання корупційних процесів та ризиків. Досвід показує, що концепції боротьби з корупцією можуть бути побудовані на основі тоталітарних підходів, які базуються на жорсткому контролі за діями посадових осіб і при відхиленні від норм суспільної поведінки караються законом, авторитарні які ґрунтуються на вибірковій відповідальності посадовців, олігархічні, що діють за принципами відповідальності «свій – чужий», ліберальні в яких практично відсутня адміністративна відповідальність за корупційні дії, та демократичні, які ґрунтуються на верховенстві права, широкому громадському контролю над владою, потужній комунікації та взаємодії між владою та громадянським суспільством щодо напрямів антикорупційної діяльності.

На сучасному етапі заходами по боротьбі та запобіганню корупційним діям є:

- введення антикорупційних положень до трудових договорів та посадових інструкцій посадовців;
- розробка і прийняття кодексу етики поведінки публічного службовця та процедури повідомлень про випадки вчинення корупційних правопорушень;
- проведення періодичної оцінки корупційних ризиків з метою виявлення найбільш схильних до корупційних дій сфер;
- процедура інформування про виникнення конфлікту інтересів та інструментів проведення оцінки результатів;
- проведення перевірки цільового використання коштів;
- аналіз заяв, звернень громадян на предмет наявності в них інформації про факти корупції;

- формування антикорупційного світогляду, підвищення рівня правосвідомості та правової культури;
- антикорупційна пропаганда цілеспрямована на публічну діяльність;
- проведення антикорупційної експертизи проектів локальних рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белл Д. Эпоха разобщенности: Размышления о мире XXI века. Д. Белл, В. Л. Иноземцев. М. : Центр исслед. постиндустр. о-ва, 2007. 304 с.
2. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров, С. О. Кравченко та ін.; за ред. проф. А. М. Михненка - 3-тє вид., доп. і перероб. Київ : НАДУ, 2012. 529 с.
3. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період: монографія О. Ю. Бусол. Київ : Ін Юре, 2014, 564 с.
4. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації М. І. Флейчук. Львів : Ахілл, 2008. 660 с.
5. Журавський В. С. Корупція в Україні – не політика : монографія В. С. Журавський, М. І. Михальченко, О. М. Михальченко; Ін-т політ. і етнонац. Дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ : Фенікс, 2007. 408.
6. Соловйов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України : монографія В. М. Соловйов. Київ : Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2012. 508 с.
7. Нижник Н. Р. Теоретичні аспекти державного управління : [монографія] Н. Р. Нижник, С. П. Мосов. Чернівці : Технодрук, 2011. 248 с.
8. Борьба с коррупцией в сфере государственных услуг. Хроника реформ в Грузии Междунар. банк реконструкции и развития ; Междунар. ассоциац. развития. Washington : The World Bank, 2012. 108 с.
9. Поуп Дж. Борьба з корупцією : елементи системи державної непідкупності Дж. Поуп. Рівне : ТОВ “Планета-друк”, 2011. 488 с.
10. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы : пер. с англ. О. А. Алякринского С. Роуз-Аккерман. М. : Логос, 2003. 356 с.
11. Маркеева О. Д. Подолання корупції в Україні: проблемні питання [Електронний ресурс] О. Д. Маркеева Борьба з організованою злочинністю

і корупцією (теорія і практика). 2008. № 18. Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/18text/g18_16.htm/.

12. Кашуба Я. М. Корупція та відповідальність за корупційні діяння Я. М. Кашуба; Ін-т соціогуманет. пробл. людини Захід. наук. центру НАН України і МОН України. Львів : ПАІС, 2007. 110 с.

13. Державна політика : підручник Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.

14. Богуш Г. И. Конвенция Объединенных Наций против коррупции / Г. И. Богуш *Вестн. Моск. Ун-та.* – 2006. – № 3. – С. 22–39. – (Сер. 11 : Право).

15. Візір А. М. До питання про створення контрольного механізму конвенції ООН проти корупції: співвідношення глобального та регіонального механізмів А. М. Візір *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ.* – Вип. 1. Луганськ : Луган. держ. ун-т внутр. справ, 2007. – С. 63–70.

16. Домбругова А. Міжнародне співробітництво у сфері боротьби з корупцією А. Домбругова *Юрид. вісн. України.* 2007. 13–19 січ. (№ 2). С. 12.

17. Статут Організації Об'єднаних Націй. Міжнародне право в документах за заг. ред. М. В. Буроменського. 2-ге вид., виправл. і доповн. – Харків : Мачулі, 2006. С. 160–170.

18. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: [Закон України від 18 жовт. 2006 р. № 251-V] *Офіц. вісн. України.* 2006. – 15 листоп. (№ 44). С. 10. Ст. 2938.

19. Про ратифікацію Кримінальної Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією : Закон України від 18 жовт. 2006 р. № 252-V *Офіц. вісн. України.* 2006. 15 листоп. (№ 44). С. 41. Ст. 2939.

20. Цивільна Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією: [Конвенція РЄ, Міжнар. док. від 4 лист. 1999 р.] *Міжнародно-правові акти у сфері протидії корупції : Зб. док. / пер. з іноз. мов ; заг. ред. В. М. Литвина.* Київ : Парламент. вид-во, 2012. – 624 с.

21. Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 16 бер. 2005 р. № 2476–IV Офіц. вісн. України. 2005. 22 квіт. (№ 14). С. 19. Ст. 701.

22. Про запобігання корупції : Закон України від жовт. 2014 р. № 1700–VII Офіц. вісник України. 2014. – 7 листоп. (№ 87). – С. 156. – Ст. 2474.

23. Міжнародно-правові акти у сфері протидії корупції : зб. док. : пер. з іноз. мов заг. ред. В. М. Литвина. – Київ : Парламент. вид-во, 2012. 624 с.

24. Конституція України [Електронний ресурс] : [Основний Закон України від 28 чер. 1996 р. (із змінами, внесеними згідно з 4-ма законами України в 2004– 2014 рр.)] Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. 2014. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

25. Гурковський В. І. Зарубіжний досвід формування інформаційного суспільства : перспективи адаптації в Україні В. І. Гурковський Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. праць Асоціації докторів наук з держ. упр. 2010. – № 2. – С.51–57.

26. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939 Офіц. вісн. України. 2011. – 18 лют. (№ 10). С. 29. – Ст. 446.

27. Фоміна М. В. Корупція: сутність, причини, методологія оцінки / М. В. Фоміна Академічний огляд [Донецького нац. ун-ту економіки торгівлі ім. М. Туган-Барановського]. 2012. № 2 (37). С. 36–44.

28. Балувєв Б. В. Яка корупційна модель потрібна Україні [Електронний ресурс] Б. В. Балувєв Коментарі. Львівський портал. Режим доступу : <http://portal.lviv.ua/article/2012/09/21/000302.html>.

29. Корупція : теоретико-методологічні засади дослідження кер. авт. кол. доц. І. О. Рєвак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с.

30. Болл Ф. Критическая масса: как одни явления порождают другие / Ф. Болл ; пер. с англ. А. Хачояна ; под ред. Г. Эрлиха. М. : Гелеос, 2008. – 522 с.

31. Coomaraswamy A. (ed.) *Essays in Post-Industrialism: A Symposium of Prophecy Concerning the Future of Society* A. Coomaraswamy (ed). – London : [s. n.], 1914.
32. Penty A. *Old Worlds for New : A Study of Post-Industrial State* A. Penty. London : [s. n.], 1917.
33. Penty A. *Post-Industrialism* A. Penty. – London : [s. n.], 1922.
34. Riesman D. *Leisure and Work in Post-Industrial Society* D. Riesman *Mass Leisure* / Eds. E. Larrabee, R. Meyersohn. – Glencoe : [s. n.], 1958. P. 363–385.
35. Bell D. *The Year 2000 – The Trajectory of an Idea* D. Bell *Toward the Year 2000. Work in Progress.* – Ed. by D. Bell. – Boston : [s. n.], 1968. 340 p.
36. Bell D. *The coming of Post-Industrial Society* D. Bell *A Venture in Social Forecasting.* N.Y. : [s. n.], 1973.
37. Жукова Е. А. *Hi-Tech: феномен, функции, формы* Е. А. Жукова ; под ред. И. В. Мелик-Гайказян. Томск : Изд. Томск гос. пед. ун-та, 2007. – 376 с.
38. Проект Антикорупційної стратегії на 2020 – 2024 роки :
://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/1.-2.-Zakon_07.09.2020.docx
39. Проект Закону України "Про засади державної антикорупційної політики на 2020 – 2024 роки. <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/Antykoruptsijna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>
40. Цаль-Цалко Ю.С., Якобчук В.П., Косянчук С.Г. *Антикорупційна політика у сфері публічного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2020 №11 URL: [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua)